

Posljedice emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu

Cik, Margareta

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:692935>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Margareta Cik

POSLEDICE EMOCIONALNOG ZLOSTAVLJANJA U
DJETINJSTVU

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Margareta Cik

POSLEDICE EMOCIONALNOG ZLOSTAVLJANJA U
DJETINJSTVU

ZAVRŠNI RAD

prof. dr. sc. Ninoslava Pećnik

Zagreb, 2023.

Sadržaj

1.UVOD	1
2.EMOCIONALNO ZLOSTAVLJANJE DJECE	2
2.1.Terminološke nesuglasice.....	2
2.2.Što je emocionalno zlostavljanje?	2
2.3.Oblici emocionalnog zlostavljanja.....	3
3.POSLJEDICE EMOCIONALNOG ZLOSTAVLJANJA	7
3.1.Neurološke posljedice.....	7
3.2.Psihički poremećaji	8
3.3.Suicidalnost.....	11
3.4.Problemi u odnosima s drugim ljudima.....	11
3.5.Sklonost korištenju sredstava ovisnosti	13
3.6.Utjecaj emocionalnog zlostavljanja na agresivnost.....	14
3.7.Utjecaj emocionalnog zlostavljanja na samopoštovanje.....	16
4.TRETMAN EMOCIONALNOG ZLOSTAVLJANJA	16
5.ZAKLJUČAK	18
6.LITERATURA	20

Posljedice emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu

Sažetak:

Emocionalno zlostavljanje obuhvaća svako destruktivno ponašanje odraslih prema djeci s neprijateljskim ciljem, a zbog kojeg dijete može zaključiti da je manje vrijedno i nevoljeno. Djeca koja doživljavaju emocionalno zlostavljanje prolaze kroz specifičan oblik zlostavljanja, na način da ono što je korišteno kao sredstvo zlostavljanja nije vidljivo kao što bi to bilo kod fizičkog zlostavljanja. Ovakvi oblici ponašanja ostavljaju ozbiljne posljedice na emocionalnom planu djeteta te na kratkoročne i dugoročne načine negativno utječu na njegov razvoj i dobrobit. Cilj ovoga rada je prikazati dosadašnje spoznaje na temu posljedica do kojih dolazi zbog emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu unutar obitelji. Posljedice emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu mogu biti razne, a očituju se kao neurološke posljedice, psihički poremećaji kao što su depresija i anksioznost, suicidalnost, problemi u odnosima s drugima i sklonost korištenju sredstava ovisnosti. Također, posljedice emocionalnog zlostavljanja utječu na pojavu agresivnosti i nižeg samopoštovanja. Jasno je da emocionalno zlostavljanje može imati ozbiljne negativne posljedice za djecu što ukazuje na to da je potrebna brza identifikacija te odgovarajuća intervencija kako bi se pokušale smanjiti dugoročne posljedice na djecu.

Ključne riječi: emocionalno zlostavljanje, posljedice, djeca, obitelj, tretman.

Consequences of emotional abuse in childhood

Abstract:

Emotional abuse includes any destructive behavior by adults towards children with a hostile goal, and because of which it can be concluded that the child is less valuable and unloved. Children who experience emotional abuse go through a specific form of abuse, in such a way that what is used as a means of abuse is not as visible as it would be with physical abuse. Such forms of behavior leave serious consequences on the child's emotional level and negatively affect his development and well-being in the short and long term. The aim of this paper is to present the current findings on the topic of consequences that occur due to emotional abuse in childhood. The consequences of emotional abuse in childhood can be various, and are manifested as neurological consequences, psychological disorders such as depression and anxiety, suicidality, problems in relationships with others and the tendency to use addictive substances. Also, the consequences of emotional abuse affect the appearance of aggressiveness and lower self-esteem. It is clear that emotional abuse can have serious negative consequences for children, which indicates that rapid identification and appropriate intervention are needed to try to reduce the long-term consequences for children.

Key words: emotional abuse, consequences, children, family, treatment.

Izjava o izvornosti

Ja, MARGARETA CIK pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Margareta Cik

Datum: 19.09.2023.

1.UVOD

Emocionalno zlostavljanje opisuje se kao oblik zlostavljanja s najvećom prevalencijom s obzirom na ostale oblike zlostavljanja (Puhovski i sur., 2004). Međutim, od svih radova koji se bave zlostavljanjem djece u obitelji, oni vezani za emocionalno zlostavljanje najmanje su zastupljeni u literaturi. Ovaj podatak iznenađuje jer većina autora govori kako upravo emocionalno zlostavljanje dovodi do najrazornijih i najozbiljnijih posljedica u adolescenciji i odrasloj dobi (Puhovski i sur., 2004).

Povijesno gledajući, emocionalno zlostavljanje se prepoznavalo kao popratni efekt koji se javlja uz druge oblike zlostavljanja. No, već tridesetak godina emocionalno zlostavljanje priznato je kao posebna vrsta zlostavljanja, iako se i dalje većina autora slaže kako se ova vrsta zlostavljanja često javlja i uz ostale oblike zlostavljanja (Urbanc, 2000). Konstantno emocionalno zlostavljanje u djetinjstvu od strane osobe od povjerenja, kao što je roditelj ili skrbnik, ostavlja štetne kratkotrajne i dugotrajne posljedice na razvoj djeteta koje ne nestaju s odrastanjem (Puhovski i sur., 2004).

Rad je napisan kroz pregled znanstvenih izvora pri čemu je cilj bio dobiti uvid u posljedice do kojih dolazi zbog iskustva emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu unutar obitelji. U početku rada ćemo definirati pojam emocionalnog zlostavljanja te ćemo se osvrnuti na terminološke nesuglasice do kojih dolazi pri definiranju samog naziva ovog oblika zlostavljanja. Zatim će se razjasniti svi oblici roditeljskog ponašanja koji se smatraju emocionalnim zlostavljanjem. U daljnjem dijelu rada razrađuju se posljedice emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu među kojima su neurološke posljedice, psihički poremećaji kao što su depresija i anksioznost, suicidalnost, problemi u odnosima s drugima, sklonost korištenju sredstava ovisnosti te utjecaj emocionalnog zlostavljanja na pojavu agresivnosti i samopoštovanje. Pri samom kraju rad se bavi procjenom i utvrđivanjem, a zatim i tretmanom emocionalnog zlostavljanja kroz rad s roditeljima i djetetom.

2.EMOCIONALNO ZLOSTAVLJANJE DJECE

2.1.Terminološke nesuglasice

Oko određivanja emocionalnoga zlostavljanja postoje brojne nesuglasice, a neslaganje dolazi do izražaja već kod određivanja samog naziva. U nas je uvriježen termin emocionalno zlostavljanje (Buljan-Flander, Kocijan-Hercigonja, 2003., prema Ždero, 2005). Pristalice naziva emocionalno zlostavljanje spominju kako su posljedice ovog oblika zlostavljanja najvidljivije na emocionalnom planu te najviše pogađaju emocionalni razvoj djeteta. U literaturi se uz termin emocionalno zlostavljanje najčešće upotrebljava i termin psihološko zlostavljanje. Zagovornici uporabe termina psihološko zlostavljanje navode kako ovaj pojam obuhvaća kognitivne i afektivne aspekte zlostavljanja te uključuje oštećenje razvoja kognitivnih sposobnosti i procesa djeteta (Bilić i sur., 2012).

O'Hagan (1993., prema Iwaniec 2000.) razlikuje psihičko i emocionalno zlostavljanje kao zasebne koncepte, ali ističe da se ta dva oblika zlostavljanja učestalo javljaju zajedno. Uz termine emocionalno i psihološko zlostavljanje, također se mogu susresti nazivi emocionalno zapuštanje, psihološko maltretiranje, verbalno zlostavljanje te mentalno zlostavljanje (Black i Heyman, 1999., prema Ždero, 2005).

2.2.Što je emocionalno zlostavljanje?

Postoje šire i uže definicije emocionalnog zlostavljanja, pri čemu uže shvaćanje podrazumijeva zakonom regulirana, intenzivna i kronična zlostavljajuća ponašanja roditelja ili skrbnika koja imaju ozbiljne posljedice. Šire shvaćanje emocionalnoga zlostavljanja uključuje razna ponašanja roditelja ili skrbnika na kontinuumu "dobro – loše roditeljstvo", kojima se generalno krše djetetova prava te koja bi se mogla smatrati neprikladnim odgojem (Puhovski i sur., 2004).

Prema O'Haganu (1993., prema Iwaniec 2000.) emocionalno zlostavljanje se odnosi na ponavljajuće, trajno i neprikladno emocionalno odgovaranje na djetetovo izražavanje emocija i prateće ponašanje koje oštećuje ili uvelike umanjuje kreativni i razvojni potencijal važnih mentalnih sposobnosti i procesa u djeteta kao što je inteligencija, pamćenje, pažnja, jezik i moralni razvoj .

Bilić i suradnici (2012.) definiraju emocionalno zlostavljanje kao kontinuirano neprijateljsko ili indiferentno ponašanje roditelja ili druge osobe koja nastupa prema djetetu s pozicije moći, a zbog kojeg dijete može zaključiti da je manje vrijedno i nevoljeno, što kratkoročno i dugoročno negativno utječe na djetetov razvoj i dobrobit.

Binggelli i Brassard (2001., prema Roje Đapić i Buljan Flander, 2019.) emocionalno zlostavljanje definiraju kao postupke zbog kojih se djeca osjećaju nevrjedno, neželjeno, ugroženo, kao da nešto s njima nije u redu i kao da vrijede samo ako zadovoljavaju nečije potrebe.

Možemo vidjeti da se definicije razlikuju po tome je li se usmjeravaju na položaj djeteta ili više zahvaćaju roditeljsko ponašanje pa tako određene definicije, pogotovo one novije, više uzimaju u obzir položaj djeteta i posljedice koje se javljaju kao rezultat zlostavljanja umjesto da samo opisuju roditeljska ponašanja koja predstavljaju emocionalno zlostavljanje.

Nadalje, bitno je naglasiti prepoznavanje da je emocionalno zlostavljanje uključeno u tjelesno i spolno zlostavljanje te da se vrlo često javljaju zajedno, ali i da se može javiti kao zasebni i samostalni oblik. Emocionalno zlostavljanje možemo razlikovati od ostalih oblika zlostavljanja jer se više usmjerava na odnose nego na događaje, ne zahtjeva izravne kontakte te iako posljedice nisu vidljive, njihov utjecaj je često štetniji, a upravo neevidentnost posljedica otežava pružanje pomoći. Ponašanja koja svrstavamo u emocionalno zlostavljanje često se ni od strane roditelja ni okoline ne doživljavaju kao oblik zlostavljanja, a tako su neka donedavno smatrana i uobičajenim odgojnim postupcima (npr. uspoređivanje s drugom djecom). Novija saznanja pokazuju kako je emocionalno zlostavljanje izuzetno razorno, najviše rašireno, ali također i najmanje istraživano pa se uz ovaj tip zlostavljanja još uvijek veže puno nejasnoća (Bilić i sur., 2012).

2.3. Oblici emocionalnog zlostavljanja

U literaturi postoje razne podjele unutar problematike emocionalnoga zlostavljanja, koje su uglavnom vrlo slične i obuhvaćaju većinu problema. Garbarino (1986., prema Bilić i sur., 2012.) predstavlja pet oblika emocionalnog zlostavljanja djeteta unutar obitelji: odbacivanje, izoliranje, teroriziranje, ignoriranje i iskorištavanje. Kasnije je ova podjela nadopunjena i proširena kroz razna istraživanja i proučavanja, a najčešći oblici biti će opširnije objašnjeni u nastavku.

Odbacivanje

Potreba za prihvaćanjem jedna je od najsnažnijih ljudskih potreba, a prihvaćanje djeteta predstavlja osnovno pozitivno odgojno polazište. Naime, velik broj djece doživljava konstantno odbacivanje, bilo to kroz fizičko napuštanje djeteta, kroz nepokazivanje topline i ljubavi ili ne pružanjem pomoći. Kao jedan od najtežih oblika emocionalnog zlostavljanja, odbacivanje djetetu prenosi informacije da je nevoljeno i nevažno. Ovaj oblik emocionalnog zlostavljanja može se manifestirati kroz razna ponašanja, a neki od njih su isključivanje djeteta iz obiteljskih emocionalnih reakcija, govorenje djeci da ne pripadaju obitelji te da ih sramote (Bilić i sur., 2012).

Ignoriranje

Ignoriranje podrazumijeva postupke roditelja ili skrbnika koji ne obraćaju pažnju na djetetove potrebe i pokušaje interakcije te psihološku nedostupnost i nepokazivanje emocija u interakciji s djetetom (Hart i sur., 1996., prema Ždero, 2005). Emocionalna dostupnost iznimno je bitna jer postavlja temelje budućeg zdravog i privrženog odnosa. Emocionalno nedostupni roditelji na radost djece odgovaraju ravnodušnošću ili čak ljutnjom, dok bi uobičajeni roditeljski odgovor trebao biti uzvratanje veselja i radost. Ovaj oblik emocionalnog zlostavljanja na dijete ostavlja trajne posljedice koje su češće teže od nekih fizičkih kazni. Ignoriranje uključuje ne obraćanje pozornosti na važne događaje u djetetovom životu, odbijanje razgovora o aktivnostima, emocijama ili interesima te ignoriranje vizualnog kontakta i verbalne komunikacije (Bilić i sur., 2012).

Izoliranje i ograničavanje

Socijalna interakcija je vrlo važna dječja potreba koja može ostati nezadovoljena zbog neprimjerenog roditeljskog postupanja prema djetetu, a tada može doći do štetnih posljedica na djetetov razvoj socijalnog funkcioniranja kroz djetinjstvo i u budućnosti (Bilić i sur., 2012). Izoliranje se odnosi na ponašanja roditelja ili skrbnika koja konstantno osporavaju djetetovo ostvarenje potreba za interakcijom i komunikacijom s vršnjacima ili odraslim osobama unutar. Ovaj oblike emocionalnog zlostavljanja manifestira se kroz ograničenja djetetove slobode kretanja unutar njegovog okoliša, postavljanje nerealnih granica i zabrana te ograničavanje djetetove socijalne interakcije s drugim osobama u zajednici (Hart i sur., 1996., prema Ždero, 2005).

Teroriziranje

Podrazumijeva prijeteće roditeljsko ili skrbničko ponašanje, namjerno izazivanje straha kod djece ili nenamjerno izazivanje straha nepredvidivim odgovorima na ponašanje djeteta. Uključuje ponašanja kao što je dovođenje djeteta u uznemiravajuće okolnosti ili očito opasne situacije, prijetnja ili izvršenje nasilja nad djetetom ili nad djetetovim voljenim osobama ili objektima (Hart i sur., 1996., prema Ždero, 2005). Kada se ovakvi oblici ponašanja često događaju kod djece dolazi do stanja trajne povišene napetosti te se djeca teško nose s takvim situacijama, a što kasnije može dovesti do agresije ili anksioznosti (Bilić i sur., 2012).

Iskorištavanje

Kod ovog oblika emocionalnog zlostavljanja dobrobit i potrebe djeteta ostaju zanemarene, dok roditelj zapravo koristi dijete kako bi zadovoljio svoje određene roditeljske potrebe (Bilić i sur., 2012). Iskorištavanje se odnosi na ponašanje roditelja ili skrbnika koje potiče dijete da razvije neprikladna ponašanja koja mogu biti antisocijalna, autodestruktivna, devijantna i kriminalna. Primjerice, roditelj može poticati dijete na krađu, iskorištavati dijete za materijalnu dobit, poticati dijete na ponašanje koje nije primjereno njegovoj dobi te poticati na nasilno ponašanje (Hart i sur., 1996., prema Ždero, 2005).

Manipuliranje

Roditelji ili skrbnici često koriste djecu za zadovoljenje osobnih interesa i ispunjavanje svojih psiholoških potreba, pa tako svoje potrebe i osjećaje ne iznose direktno i jasno, svoju odgovornost prebacuju na druge, iskrivljavaju činjenice i sebe prikazuju kao žrtvu. Manipuliranje se često manifestira kod visokokonfliktnih razvoda kada roditelji preko djece pokušavaju ostvariti razne međusobne ucjene, a dijete postaje sredstvo preko kojeg se roditelji međusobno razračunavaju (Bilić i sur., 2012).

Grubo kritiziranje i uspoređivanje s drugom djecom

Podrazumijeva postupke roditelja ili skrbnika gdje na ponižavajući način upućuju svoje kritike prema djetetu. Konstantno govorenje takvih mišljenja i kritika šteti psihosocijalnom razvoju djeteta jer roditelj najčešće vrijeđa dijete bez ikakvog obrazloženja. Primjer grubog kritiziranja bio bi da roditelj komentira djetetov crtež na način da kaže kako je nacrtano loše i za smeće. Nadalje, uspoređivanje s drugom djecom iznimno utječe na dijete jer mu šalje poruku da ga roditelj ne prihvaća onakvog kakav jest. Primjer uspoređivanja bili bi komentari poput: „Zašto nisi kao sestra“ (Bilić i sur., 2012).

Ismijavanje, ruganje i sramoćenje

Ovaj oblik emocionalnog zlostavljanja predstavlja napad na djetetov emocionalni i socijalni razvoj, a takva ponašanja devastiraju i sramote djecu. Primjerice ismijavanje, ruganje i sramoćenje uključuje govorenje djetetu „kako glupo izgledaš u toj majici“ ili upućivanje na njihove tjelesne nedostatke. Djeca često izjašnjavaju kako ih ovakvo ponašanje boli iako roditelji takva ponašanja opravdavaju kao šale i slično (Bilić i sur., 2012).

U većini istraživanja pa i u onim novijim (Kircaburun i sur., 2019., Şenkal Ertürk i sur., 2018.) emocionalno zlostavljanje se istraživalo kroz upitnik o traumi u djetinjstvu (eng. *Childhood Trauma Questionnaire*). Istraživači su koristili dio upitnika koji se odnosi na emocionalno zlostavljanje, a koji sadrži tvrdnje kao što je „mislio sam da bi moji roditelji željeli da se nikad nisam rodio“ koja upućuje na odbacivanje ili tvrdnja „ljudi u mojoj obitelji rekli su mi bolne ili uvredljive stvari“

koja ukazuje na ismijavanje, ruganje i sramoćenje kao oblik emocionalnog zlostavljanja.

3.POSLJEDICE EMOCIONALNOG ZLOSTAVLJANJA

Djeca koja doživljavaju emocionalno zlostavljanje prolaze kroz specifičan oblik zlostavljanja, na način da ono što je korišteno kao sredstvo zlostavljanja nije vidljivo kao što bi to bilo kod fizičkog zlostavljanja. Upravo zato razni oblici emocionalnog zlostavljanja, kao što je ignoriranje, iznimno bolne riječi te konstantno teroriziranje, mogu ostaviti teške i dugotrajne posljedice na dijete (Hornor, 2012).

3.1.Neurološke posljedice

Emocionalno zlostavljanje u djetinjstvu dovodi do dugoročnih strukturnih promjena u mozgu, osobito u hipokampusu, amigdali i prefrontalnom korteksu, a do toga dolazi jer razni oblici emocionalnog zlostavljanja proizvode stres tijekom kritičnih razvojnih razdoblja pa je vidljiva pojava raznih kognitivnih deficita (Van Harmelen i sur., 2010).

Amigdala je glavna komponenta neuralnog kruga koji je odgovoran za emocionalno procesiranje i odgovore čiji je zadatak doprinos detekciji i procjeni emocionalnih podražaja i odgovora. Ovo područje je posebno osjetljivo kada su u pitanju traumatska iskustva zbog gušćeg rasporeda glukokortikoidnih receptora koji su osjetljivi na cirkulaciju kortizola. Bitno je naglasiti kako se amigdala u prve dvije godine života jako brzo razvija, što je čini podložnom na stresne događaje tijekom ranoga djetinjstva, uključujući emocionalno zlostavljanje (Zovko Grbeša i Sesar, 2021). Van Harmelen i sur. (2012) ispitivali su aktivnost amigdale i medijalnog prefrontalnog korteksa na emocije lica (ljutnja, sreća, tuga, uplašenost, neutralno) kod djece koja su bila emocionalno zlostavljana u djetinjstvu i kod onih koji nisu. Studija je pokazala da odrasli koji prijavljuju emocionalno zlostavljanje u djetinjstvu pokazuju pojačanu aktivaciju amigdale kao odgovor na emocionalne izraze lica. No, bitno je naglasiti kako hiperaktivacija amigdale nije bila prisutna samo kod negativnih izraza lica već kod svih. Ovo može značiti da osobe s poviješću emocionalnog zlostavljanja tumače sve izraze lica kao vrlo istaknute i bitne.

Pojačana aktivacija amigdale kao odgovor na sretna lica također može biti pokazatelj povećane osjetljivosti prema pozitivnim emocionalnim izrazima kod drugih.

Hipokampus je bitan za konsolidaciju deklarativnog sjećanja vezanog za određene činjenice ili događaje, a razvija se tijekom prva tri mjeseca života. Uz razvoj hipokampusa dijete postaje sposobno doživljavati emocionalne trenutke poput prepoznavanja majke i ugone kada je s njome. Stoga, jasno je kako traumatični životni događaj poput emocionalnog nasilja može imati veliku ulogu u razvoju ove strukture (Zovko Grbeša i Sesar, 2021). Humphreys i sur. (2019., prema Zovko Grbeša i Sesar, 2021.) su u nedavnom istraživanju dokazali da volumen hipokampusa ovisi o ozbiljnosti zlostavljanja u djetinjstvu, kao i dobi.

Prefrontalni korteks je regija mozga koja se vrlo sporo razvija te se njeno potpuno sazrijevanje produžuje i do mlade odrasle dobi. Bitan je za regulaciju i ekspresiju emocija, a tijekom razvoja je posebno osjetljiv na traumatske događaje. Zdrave manje količine stresa optimalno djeluju na ljudski organizam, no produljeno djelovanje velikih količina stresa može dovesti do posljedice sa složenim izvršnim funkcijama (Zovko Grbeša i Sesar, 2021). Istraživanje pokazuje da je emocionalno zlostavljanje u djetinjstvu povezano sa smanjenjem volumena medijalnog prefrontalnog korteksa, što sugerira da nakon izlaganja emocionalnom zlostavljanju može doći do strukturnog oštećenja. S obzirom na važnu ulogu medijalnog prefrontalnog korteksa kod regulacije emocionalnog ponašanja, ove spoznaje pružaju važnu poveznicu u razumijevanju povećane emocionalne osjetljivosti kod osoba koje su iskusile emocionalno zlostavljanje u djetinjstvu (Van Harmelen i sur., 2010).

3.2. Psihički poremećaji

Ranije opisane posljedice koje emocionalno zlostavljanje ostavlja na dječji mozak zapravo često dovode do raznih psihičkih problema u odrasloj dobi. Posljedice emocionalnog zlostavljanja manifestiraju se kroz široki spektar mentalnih poremećaja kroz život. Emocionalno zlostavljanje obuhvaća niz roditeljski postupka kao što su prijetnje, vrijeđanje, neprijateljstvo, a istraživanja pokazuju da bi specifični oblici emocionalnog zlostavljanja mogli imati specifične posljedice na mentalno zdravlje. Primjerice, roditeljsko teroriziranje kod djeteta stvara strah i

fizičku nesigurnost, dok roditeljsko vrijeđanje moglo imati veći utjecaj na samopoštovanje djeteta (Chamberland i sur., 2012., prema Taillieu i sur., 2016). Doživljaj emocionalnog zlostavljanja dovodi do veće vjerojatnosti pojavljivanja depresije, distimije, manije, bilo kojeg poremećaja raspoloženja, paničnog poremećaja, socijalne fobije, generaliziranog anksioznog poremećaja i posttraumatskog stresnog poremećaja (Taillieu i sur., 2016).

Istraživači često povezuju doživljaj tjelesnog ili seksualnog nasilja s pojavom *depresije*, no novija istraživanja upućuju na to da je emocionalno nasilje u djetinjstvu snažan prediktor depresije u odrasloj dobi upravo zbog negativnih spoznaja koje izravno (npr. "Tako si glup") ili neizravno (npr. ignoriranje djetetovih emocionalnih potreba) djetetu pruža roditelj. Interpersonalne teorije depresije tvrde da pojedinci koji su izloženi štetnih interpersonalnim okruženjem imaju veću vjerojatnost razviti interpersonalne stilove koji vode do povećanog stresa te posljedično do depresivnih simptoma (McNeil i sur., 2020).

Nadalje, prema teoriji A. Becka djeca stječu negativne sheme o sebi zbog roditeljskog odbacivanja, a te negativne sheme aktiviraju se u situacijama koje osobu po nečemu podsjećaju na okolnosti pod kojima je shema naučena (Bilić i sur., 2012). Opasnost emocionalnog zlostavljanja od strane roditelja iskazuje se u tome što takva roditeljska ponašanja ugrožavaju djetetovu sliku o sebi kao osobi s vlastitim vrijednostima. Povećani rizik od razvoja depresije javlja se upravo kod osoba koje imaju negativne sheme o sebi i u odnosima s drugim ljudima (Oatley i Jenkins, 2003., prema Bilić i sur., 2012). Dijete koje je emocionalno zlostavljano najčešće iskazuje tugu kroz nezainteresiranost za školske obveze, tjelesnu pasivnost i rastresenost, što često dovodi do nezadovoljavajućih školskih rezultata, a zatim nezadovoljavajući školski rezultati mogu opet utjecati na povećanje depresivnosti (Bilić i sur., 2012).

Anksioznost, jedan od najčešćih psihičkih problema s kojim se susreću mladi, povezana je s brojnim individualnim i okolišnim čimbenicima, a jedan od čimbenika uključuje emocionalno zlostavljanje u djetinjstvu. Prema Wright i sur. (2009) iskustva dječjeg emocionalnog zlostavljanja pojavljuju se kao prediktor simptoma anksioznosti u odrasloj dobi. Iskustva emocionalnog zlostavljanja kao što su stalno

kritiziranje, ignoriranje, odbacivanje i iskorištavanje imati će dugotrajni negativni učinak na dijete ako budu internalizirani u obliku negativne slike o sebi. Stoga ne iznenađuje da se sheme srama i manjkavosti javljaju kao značajni medijatori anksioznosti, a sram je emocija koja je često povezana s načinom na koji se određeni događaji ili iskustva odražavaju na osobu. Emocionalno zlostavljanje prenosi poruku da je dijete samo po sebi razočaranje jer ono nije ispunilo roditeljska očekivanja, ili jednostavno nije vrijedan ljubavi i pažnje (Feiring, 2005., prema Wright i sur., 2009).

Među raznim istraživanjima, ističe se istraživanje Allena (2008.) gdje je sagledan utjecaj različitih oblika emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu na emocionalnu prilagodbu u ranoj odrasloj dobi. Ovdje se pokazalo da povećana učestalost teroriziranja od strane roditelja ili skrbnika u djetinjstvu značajno predviđa somatske tegobe i anksioznost u ranoj odrasloj dobi. Ova saznanja su u skladu s istraživanjima o traumatskom stresu koja sugeriraju da izloženost psihološkom stresu u djetinjstvu povećava vjerojatnost pojave anksioznost u odrasloj dobi.

Nadalje, Banducci i sur. (2016.) uočavaju da je relevantno ispitati kada su emocionalno zlostavljanje u djetinjstvu i niska tolerancija na stres imali najveći utjecaj na simptome anksioznosti kod mladih, kako bi se utvrdilo kada je najkorisnije intervenirati s anksioznim mladima koji imaju stalnu anksioznost. Uočeno je kako je emocionalno zlostavljanje u djetinjstvu imalo kontinuirani učinak tijekom vremena, no jačina učinka se tijekom vremena smanjivala. Moguće objašnjenje toga je da je interakcija s odraslima s vremenom postajala sve manja, dok su vršnjački odnosi postajali sve bitniji u mladosti. Ovo ukazuje na važnost interveniranja na emocionalno zlostavljanje ranije u razvoju, s obzirom na to da je to razdoblje kada su simptomi anksioznosti posebno povišeni te mogu biti najpodložniji promjenama.

Poremećaji hranjenja često se povezuju sa zlostavljanjem u djetinjstvu, no mnoge studije (Kent i Waller, 2000., Grilo i sur., 2005., Fosse i Holen, 2006., prema Waller i sur., 2007.) pronašle su vezu upravo s emocionalnim zlostavljanjem u djetinjstvu kao najsnažnijim prediktorom kasnijih poremećaja hranjenja, u odnos s ostalim oblicima zlostavljanja. Jedan od mogućih posrednika ovog odnosa je regulacija emocija, koja se razvija kroz ranu pozitivnu interakciju roditelja i djeteta. Emocionalno zlostavljanje, gdje su emocije često zanemarene, može uzrokovati

poteškoće u prepoznavanju, izražavanju i upravljanju emocijama te dovesti do disfunkcionalne regulacije emocija (Waller i sur., 2007). Stoga, pokazalo se da je emocionalno zlostavljanje značajno povezano s poremećajima hranjenja, a detaljnije da postoji neizravan učinak emocionalnog zlostavljanja na poremećaje hranjenja kroz disfunkcionalnu regulaciju emocija (Mills i sur., 2015).

3.3.Suicidalnost

Depresija, anksioznost i neprimjerene strategije suočavanja sa stresom povezuju se s većim rizikom od suicidalnog ponašanja i samog suicida. Odrastanje u neprijateljskom okruženju gdje dijete doživljava česte emocionalne i verbalne napade kao što je nazivanje "glupim", "lijenim", može loše utjecati na djetetov osjećaj vrijednost, a tada može doći do uvjerenja da je ono teret (De Araújo i Lara, 2016). Jedan od važnih uzroka samoubojstva upravo je osjećaj odsječenosti i otuđenja od drugih ljudi i socijalne potpore. Također, visoki stupanj nestabilnosti u obitelji te nedostatak potpore djetetu pokazao se kao čimbenik rizika za suicidalno ponašanje (Bilić i sur., 2012).

Forman i sur. (2004., prema Bilić i sur., 2012.) zaključili su da su osobe koje su pokušale suicid nekoliko puta, bile emocionalno zlostavljane u djetinjstvu. De Araújo i Lara (2016.) pronašli su jasnu povezanost između emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu sa suicidalnim ponašanjem, čak i na niskim razinama emocionalne traume, suicidalne ideje su bile raširenije od odsutnosti suicidalnih misli. Povezanosti suicidalnog ponašanja s fizičkim i seksualnim zlostavljanjem bila je mnogo manje izražena nego s emocionalnim zlostavljanjem. Ovakvi rezultati sugeriraju da je emocionalno zlostavljanje u djetinjstvu najštetnije za razvoj suicidalnog ponašanja.

3.4.Problemi u odnosima s drugim ljudima

Privrženost je trajna emocionalna veza koja se razvija između roditelja i djeteta te je rezultat djetetovog traženja bliskosti i roditeljevog načina odgovaranja, pogotovo u trenucima nesigurnosti i stresa (Zovko Grbeša i Sesar, 2021). Riggs (2010.) predlaže model koji se temelji na teoriji privrženosti, a govori o tome da emocionalno zlostavljanje od figure privrženosti u djetinjstvu doprinosi razvoju nesigurne

privrženosti koja narušava regulaciju emocija i potiče negativne obrasce suočavanja. Djeca koja nisu razvila sigurnu privrženost pokazuju internalizirane i eksternalizirane probleme. Kako dijete odrasta, opisani deficiti stvaraju veću ranjivost te ometaju društveno funkcioniranje, pridonose *lošim odnosima s vršnjacima i kasnijim romantičnim partnerima*.

Prema Hornoru (2012.) jedna od posljedica emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu je pojava reaktivnog poremećaja privrženosti koji je obilježen emocionalnim potiskivanjem kojeg djeca pokazuju prema roditeljima ili skrbnicima. Dijete izbjegava ili se čak opire tješnju od strane roditelja i ima poteškoće u uspostavljanju odnosa s drugima, no reaktivni poremećaj privrženosti može se manifestirati i kao pretjerana familijarnost prema osobama koje dijete ne poznaje te se može vezati za bilo koga. Reaktivni poremećaj privrženosti javlja je kada dijete ne dobiva adekvatnu skrb i njegu te kada se zanemaruju djetetove osnovne emocionalne potrebe.

Emocionalno zlostavljanje, koje rezultira raznim psihosocijalnim posljedicama, često dovodi i do *lošijih međuljudskih odnosa kako dijete odrasta*. Studija društvenih interakcija zlostavljanja djece s vršnjacima pokazala je da postoji veća vjerojatnost da zlostavljana djeca verbalno i fizički napadaju svoje vršnjake. Također, postoji veća vjerojatnost da će zlostavljana djeca reagirati na pozitivne društvene reakcije izbjegavanjem, u odnosu na nezlostavljana djecu. Iako će zlostavljana djeca vjerojatnije maltretirati vršnjake, također postoji veća vjerojatnost da djeca koja su emocionalno zlostavljana dožive vršnjačko nasilje (George i Main, 1979., prema Reyome, 2010).

Povijest emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu pokazala se snažno povezanom s ozbiljnim *poteškoćama u međuljudskim odnosima u adolescenciji i odrasloj dobi*. Utvrđeno je da je emocionalno zlostavljanje u djetinjstvu značajno povezano s nižom kvalitetom odnosa, većim strahom od intimnosti i distancom u međuljudskim odnosima (Reyome, 2010). Drapeau i Perry (2004., prema Reyome, 2010.) istraživali su kako razni oblici emocionalne traume utječu na međuljudske odnose. Otkrili su da su oni sudionici s poviješću emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu prijavili "više želje da budu udaljeni od drugih" od onih koji nisu doživjeli zlostavljanje. Nadalje, emocionalno zlostavljanje u djetinjstvu pokazalo se povezanim s kvalitetom kasnijih

romantičnih odnosa. Varia i Abidin (1999., prema Reyone, 2010.) otkrili su da osobe, koje imaju iskustvo emocionalnog zlostavljanja i umanjuju svoju povijest zlostavljanja, prijavljuju kvalitetnije odnose od onih koje aktivno priznaju svoju povijest zlostavljanja. Istraživači su identificirali tri skupine sudionika u svojoj studiji: oni koji nisu imali povijest emocionalnog zlostavljanja, oni koji su prijavili povijest emocionalnog zlostavljanja i priznali zlostavljanje, i oni koji su prijavili povijest emocionalnog zlostavljanja, ali se nisu označili kao emocionalno zlostavljani kao dijete. Pokazalo se da su oni koji su priznali emocionalno zlostavljanje u djetinjstvu imali najnižu kvalitetu romantičnog odnosa, a nezlostavljana skupina imala je najkvalitetnije odnose, dok su oni koji su bili zlostavljani, ali se nisu tako označili bili smješteni između ove dvije skupine prema mjerama kvalitete odnosa.

Studija Bradbury i Shaffer (2012.) istraživala je povezanost emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu i zadovoljstva romantičnom vezom kod mladih odraslih osoba. Pokazalo se da je iskustvo emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu povezano s manjim zadovoljstvom sadašnjom romantičnom vezom, što je u skladu s drugom literaturom koja također identificira štetne učinke emocionalnog zlostavljanja na funkcioniranje romantične veze. Poteškoće u regulaciji emocija dokazale su se kao posrednik između emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu i zadovoljstva romantičnom vezom. Stoga emocionalno zlostavljanje pokazalo se kao prediktor smanjenog zadovoljstva u vezi, a putem povećanih poteškoća u regulaciji emocija.

Također, bitno je naglasiti ulogu emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu na intimno *partnersko nasilje* u vezama tijekom adolescencije i odrasle dobi. Emocionalno zlostavljanje u djetinjstvu pokazalo se kao značajni prediktor doživljavanja intimnog partnersko nasilje. Moguće objašnjenje bilo bi da su rane neprilagođene sheme jedna od mogućih poveznica koje objašnjavaju povezanost između postojanja iskustva emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu i kasnijeg doživljavanja intimnog nasilja u adolescenciji i odrasloj dobi (Reyome, 2010).

3.5. Sklonost korištenju sredstava ovisnosti

Ovisnost je složen psihijatrijski poremećaj koji je povezan s neprilagodljivim i štetnim ponašanjima koja imaju razorne posljedice na same pojedince, njihove obitelji i društvo u cjelini (Moustafa i sur., 2018). Brojna istraživanja pokazala su čestu istovremenu pojavu traumatskih iskustava i ovisnosti o alkoholu. Rezultati istraživanja veze između emocionalnog zlostavljanja i ovisnosti o alkoholu sugeriraju da je emocionalno zlostavljanje u djetinjstvu značajan prediktor ovisnosti o alkoholu, a emocionalno zlostavljanje bilo jače povezano sa simptomima ovisnosti o alkoholu nego fizičko i seksualno zlostavljanje. Dodatni podaci pružili su dokaze da bi određeni simptomi, uključujući regulaciju emocija i poteškoće s privrženošću, mogli biti u pozadini između emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu i kasnije ovisnosti o alkoholu (Potthast i sur., 2014). Poteškoće u regulaciji emocija manifestiraju se kroz deficit osvještavanja emocija, identifikacije emocija, kao i aktivnog prihvaćanja ili tolerancije negativnih teških/neugodnih emocija (Berking, 2010., prema Potthast i sur., 2014).

Zlostavljanje u djetinjstvu, jedan od općih čimbenik koji je povezan s nizom negativnih ishoda tijekom cijelog životnog vijeka, povezano je i s korištenjem supstanci. Moran i sur. (2004) utvrdili su da adolescenti koji imaju iskustvo emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu pokazuju sklonost većoj uporabi alkohola i droga nego njihovi nezlostavljani vršnjaci. Barahmand i sur. (2016) ističu povezanost između emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu i korištenja sredstava ovisnosti preko pojave poteškoće u reguliranju emocija. Može se reći da emocionalna deregulacija ima snažan utjecaj na korištenje sredstava ovisnosti kako bi poboljšali pozitivno raspoloženje i doživjeli ugodne osjećaje i uzbuđenje. Također, iskustvo psihološkog stresa i boli, koja je posljedica zlostavljanja, može dovesti do impulzivnog i neprikladnog ponašanja što zauzvrat povećava vjerojatnost sudjelovanja u ovisničkom ponašanju.

3.6. Utjecaj emocionalnog zlostavljanja na agresivnost

Agresija i ljutnja su potencijalno destruktivni oblici problema u ponašanju u odrasloj dobi. Međutim, djeca i adolescenti ne koriste samo tjelesna sredstva agresije, već se agresivnost može pokazivati izravno i neizravno. Izravna agresija uključuje ponašanja koja imaju izravnu namjera tjelesnog ili verbalnog ozljeđivanja žrtve. S

druge strane, neizravna agresija obuhvaća ponašanja koja dovode do štete na društvene odnosima (Coie i Dodge, 1998., Card i sur., 2008., prema Šenkal Ertürk i sur., 2018).

Allen (2010) je ispitivao utjecaj dugotrajnog emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu na agresiju u odrasloj dobi te se pokazalo da je doživljeno emocionalno zlostavljanje značajni prediktor za povećane razine raznih oblika agresije. Također, štetne promjene kao problemi afektivne regulacije i interpersonalni problemi pokazali su se kao prediktori agresije. Moguće je da iskustvo emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu uči dijete neučinkovitim načinima odnosa prema drugima pa dijete tada razvija loše vještine u međuljudskim odnosima koje povećavaju vjerojatnost problema u odnosima u odrasloj dobi. Stoga, problematični odnosi rezultiraju povećanom vjerojatnošću za pojavom agresivnosti, bilo verbalne i/ili fizičke agresije.

Šenkal Ertürk i sur. (2018) proveli su istraživanje povezanosti emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu kao faktora rizika za agresiju u odrasloj dobi te ulogu ranih neprilagođenih shema i poteškoća u regulaciji emocija u navedenom odnosu. Rezultati su pokazali da će osobe koje imaju iskustvo emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu vjerojatnije pokazivati agresivne obrasce ponašanja u odrasloj dobi. Najčešći problem u ponašanju među emocionalno zlostavljanom djecom su eksternalizirana ponašanja kao što su agresivno, napadačko, destruktivno i delinkventno ponašanje.

Agresija i ljutnja mogu se manifestirati kao nasilje u vezi kod adolescenata. Wekerle i sur. (2009., prema Hornor, 2012.) ispitivali su prediktivnu vrijednost emocionalnog zlostavljanja djece za razumijevanje nasilja u romantičnim vezama adolescenata. Rezultati su jasno pokazali da su adolescenti, koji su izloženi visokom riziku od nasilja u romantičnim vezama, izjavili da su doživjeli emocionalno zlostavljanje u djetinjstvu. Dakle, kada se razmatra emocionalno zlostavljanje i njegov potencijalni negativni utjecaja na romantični odnos kroz agresiju, žrtva emocionalnog zlostavljanja je osjeća se bezvrijedno, a njene misli, osjećaji i ponašanja se ignoriraju ili grubo kritiziraju. Na kraju, emocionalno zlostavljanje, kao i drugi oblici zlostavljanja, pokazuje djeci da nisu svi odnosi pozitivno potkrepljujući te da mogu očekivati neki oblik kazne u budućim odnosima.

3.7. Utjecaj emocionalnog zlostavljanja na samopoštovanje

Samopoštovanje se definira kao globalni dojam osobe o samoj sebi ili svijest osobe o vlastitoj vrijednosti, važnosti i uspješnosti (Lacković-Grgin, 1994., prema Bilić i sur., 2012). Uz vrednovanje samoga sebe, bitan utjecaj na samopoštovanje ima i vrednovanje od strane drugih ljudi, a poglavito od strane roditelja i vršnjaka. Oblikovanje samopoštovanja pod stalnim je utjecajem djetetove okoline od početka njegovog života. Pružanjem kvalitetnih povratnih informacija, primjerenim odgovaranjem na djetetove potrebe, toplinom i brižnošću se djetetu otvara prostor da razvija kvalitetno samopoštovanje (Bilić i sur., 2012).

Malik i Kaiser (2016.) proveli su istraživanje odnosa između emocionalnog zlostavljanja u djetinjstvu i samopoštovanja. Emocionalno zlostavljanje u djetinjstvu pokazalo se kao snažan prediktor negativnog samopouzdanja među adolescentima. Čini se da je emocionalno zlostavljanje usko povezano s nižim samopoštovanjem jer su djeca sklona internalizirati roditeljske izjave te ih uzimaju kao kriterije za vlastitu samoprocjenu. Ovi dokazi ukazuju na to da bi roditeljstvo koje promiče dječji razvoj, temelji se na snažnim odnosima, dobroj komunikaciji i pozitivnoj pažnji, moglo poboljšati implicitno samopoštovanje adolescenata. Suprotno tome, neprijateljsko ponašanja prema djetetu od strane roditelja utjecati će na lošiju sliku samoga sebe.

Narušeno samopoštovanje, u obliku sumnje u sebe i vlastite sposobnosti, neprihvatanja sebe pa čak i mržnje prema sebi, dovodi o raznih problema i neuspjeha. Također, samopoštovanje može utjecati na djetetov školski uspjeh, a zatim loš školski uspjeh može utjecati na još lošiju sliku o sebi. Na kraju se može reći da nisko samopoštovanje, koje je karakteristično za emocionalno zlostavljanu djecu, može imati utjecaj kroz cijeli život djeteta, ali i na razne sfere djetetova života (Bilić i sur., 2012).

4. TRETMAN EMOCIONALNOG ZLOSTAVLJANJA

Emocionalno zlostavljanje, za razliku od ostalih oblika zlostavljanja, ne odnosi se na pojedini akt ili jednu izjavu roditelja već na dugoročni odnos roditelja s djetetom. Često se događa da uopće nije moguće prepoznati emocionalno zlostavljanje ako se

javlja samostalno i odvojeno od ostalih oblika zlostavljanja pa tada dijete nikada niti ne dobije potrebnu pomoć. Međutim, jasno je da emocionalno zlostavljanje može imati ozbiljne negativne posljedice za djecu što ukazuje na to da je potrebna brza identifikacija i odgovarajuća intervencija kako bi se pokušale smanjiti dugoročne posljedice na djecu (Urbanc, 2000).

Dijagnosticiranje emocionalnog zlostavljanja je vrlo teško te ga je u većini slučajeva moguće uočiti tek onda kada je ono već imalo značajan učinak na djetetovu emocionalnu dobrobit. Najčešće je primjetno neuobičajeno djetetovo ponašanje ili psihološke poteškoće koje izazivaju zabrinutost od mogućeg zlostavljanja unutar obitelji (Hornor, 2012). Također, važno je procijeniti težinu emocionalnog zlostavljanja te postoji li potreba za hitnom zaštitom djeteta. No, ovdje može doći do komplikacija pri mogućnosti intervencije, budući da je dijete gotovo nemoguće odmah zaštititi od daljnjeg emocionalnog zlostavljanja osim ako ga se ne izdvoji iz obitelji. Upravo zato je bitno da se ispita priroda nanesene povrede, identificiraju roditeljski rizični faktori te neutraliziraju, ponude specifične intervencije radi poboljšavanja neodgovarajućih postupaka, ali i provjeri roditeljska spremnost na suradnju s pomagačima (Urbanc, 2000).

Terapija će vjerojatno uključivati pomoć roditeljima pri rješavanju vlastitih poteškoća kako bi mogli promijeniti svoje ponašanje, a zatim i rad na interakciji roditelj-dijete. Nadalje, treba raditi na zaštiti, a ne na trenutnoj zaštiti jer se to može postići samo izdvajanjem djeteta iz obitelji. Ono što je potrebno je vremenski ograničeno razdoblje za promjenu, koje je obilježeno pažljivim praćenjem razvoja i dobrobiti djeteta. Također, programi podrške roditeljstvu i edukacija mogu biti od koristi (Meadow i sur., 2007).

Emocionalno zlostavljanje mora u potpunosti prestati kako bi dijete moglo krenuti prema ozdravljenju. Djetetovo doživljavanje emocionalnog zlostavljanja treba procijeniti kompetentan stručnjak kako bi se utvrdila potreba za kontinuiranom pomoći (Hornor, 2012). Prema Urbanc (2000.) jedna od glavnih poteškoća u slučajevima emocionalnog zlostavljanja predstavlja poteškoća djeteta da verbalizira svoje iskustvo. Nisu upotrebljivi ni neki oblici intervencija uobičajeni kod drugih oblika zlostavljanja. Stoga, pomagač ne može biti siguran jesu li se okolnosti ili

ponašanje roditelja promijenili do te mjere da više ne predstavljaju opasnost za dijete, pošto može nadgledati sve kontakte između djeteta i zlostavljača.

5.ZAKLJUČAK

Pod emocionalnim zlostavljanjem podrazumijevamo kontinuirano neprijateljsko ponašanje roditelja, skrbnika ili druge osobe koja nastupa prema djetetu s pozicije moći, a na temelju kojeg dijete može zaključiti da je manje vrijedno i nevoljeno (Ždero, V., 2005). Ovakvo odnošenje roditelja prema djetetu ostavlja kratkoročne i dugoročne posljedice koje negativno utječu na djetetov razvoj i dobrobit.

Emocionalno zlostavljanje u djetinjstvu dovodi do dugoročnih strukturnih promjena u mozgu, osobito u hipokampusu, amigdali i prefrontalnom korteksu, a do toga dolazi jer razni oblici emocionalnog zlostavljanja proizvode stres tijekom kritičnih razvojnih razdoblja pa je vidljiva pojava raznih kognitivnih deficita. Posljedice emocionalnog zlostavljanja manifestiraju se kroz široki spektar mentalnih poremećaja kroz život, uključujući depresiju, anksioznost, poremećaje ličnosti i mnoge druge. Također, odrastanje u neprijateljskom okruženju gdje dijete doživljava česte emocionalne i verbalne napade može loše utjecati na djetetov osjećaj vrijednost te se kao posljedica takvog okruženja može pojaviti suicidalno ponašanje kada dijete misli da je teret. Emocionalno zlostavljanje od figure privrženosti u djetinjstvu doprinosi razvoju nesigurne privrženosti koja narušava regulaciju emocija i potiče negativne obrasce suočavanja. Kako dijete odrasta, opisani deficiti stvaraju veću ranjivost te ometaju društveno funkcioniranje, pridonose lošim odnosima s vršnjacima i kasnijim romantičnim partnerima. Nadalje, uočeno je da su osobe koje su bile emocionalno zlostavljane u djetinjstvu sklone korištenju sredstava ovisnosti kao što je alkohol ili ilegalne droge. Ovo je bitno naglasiti jer je ovisnost složen psihijatrijski poremećaj koji je povezan s raznim štetnim ponašanjima koja imaju razorne posljedice na same pojedince, njihove obitelji i društvo u cjelini. Također, agresija i ljutnja su potencijalno destruktivni oblici problema u ponašanju u odrasloj dobi, a iskustvo emocionalnog ponašanja u djetinjstvu se pokazalo kao značajan prediktor agresivnog ponašanja u kasnijoj dobi. Nadalje, pokazalo se da je emocionalno zlostavljanje usko povezano s nižim samoprocjenama i

samopoštovanjem jer su djeca sklona internalizirati roditeljske izjave te ih uzimaju kao kriterije za vlastitu samoprocjenu.

Jasno je da emocionalno zlostavljanje može imati ozbiljne negativne posljedice za djecu što ukazuje na to da je potrebna brza identifikacija te odgovarajuća intervencija kako bi se pokušale smanjiti dugoročne posljedice na djecu. Upravo zato je od velike važnosti da stručnjaci znaju pravovremeno prepoznati emocionalno zlostavljanje u obitelji te dijete koje iskazuje simptome zlostavljanja kako bi zaštitili dijete od mogućih psihosocijalnih posljedica.

6.LITERATURA

1. Al Odhayani, A., Watson, W.J. & Watson, L. (2013) Behavioural Consequences of Child Abuse. *Canadian Family Physician*, 59, 831-836.
2. Allen, B. (2008). An Analysis of the Impact of Diverse Forms of Childhood Psychological Maltreatment on Emotional Adjustment in Early Adulthood. *Child Maltreatment*, 13(3), 307–312.
3. Allen, B. (2010). Childhood psychological abuse and adult aggression: the mediating role of self-capacities. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(10), 2093-2110.
4. Banducci, A. N., Lejuez, C. W., Dougherty, L. R., & MacPherson, L. (2016). A Prospective Examination of the Relations Between Emotional Abuse and Anxiety: Moderation by Distress Tolerance. *Prevention Science*, 18(1), 20–30.
5. Barahmand, U., Khazaei, A., & Hashjin, G. S. (2016). Emotion Dysregulation Mediates Between Childhood Emotional Abuse and Motives for Substance Use. *Archives of Psychiatric Nursing*, 30(6), 653–659.
6. Bilić, V., Buljan-Flander, G. i Hrpka, H. (2012) *Nasilje nad djecom i među djecom*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
7. Bradbury, L. L. & Shaffer, A. (2012). Emotion Dysregulation Mediates the Link between Childhood Emotional Maltreatment and Young Adult Romantic Relationship Satisfaction. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 21(5), 497–515.
8. De Araújo, R. M. F. & Lara, D. R. (2016). More than words: The association of childhood emotional abuse and suicidal behavior. *European Psychiatry*, 37, 14–21.
9. Gould, F., Clarke, J., Heim, C., Harvey, P. D., Majer, M. & Nemeroff, C. B. (2012). The effects of child abuse and neglect on cognitive functioning in adulthood. *Journal of Psychiatric Research*, 46(4), 500–506.
10. Hornor, G. (2012). Emotional Maltreatment. *Journal of Pediatric Health Care*, 26(6), 436–442.

11. Iwaniec, D. (2000). *The Emotionally Abused and Neglected Child: Identification, Assessment and Intervention*, J. Wiley & Sons.
12. Kircaburun, K., Griffiths, M. D., & Billieux, J. (2019). Childhood Emotional Maltreatment and Problematic Social Media Use Among Adolescents: The Mediating Role of Body Image Dissatisfaction. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 18, 1536–1547.
13. Malik, S. & Kaiser, A. (2016). Impact of emotional maltreatment on self esteem among adolescents. *Journal of the Pakistan Medical Association*, 66 (7), 795-798.
14. McNeil, S. L., Andrews, A. R. & Cohen, J. R. (2020). Emotional Maltreatment and Adolescent Depression: Mediating Mechanisms and Demographic Considerations in a Child Welfare Sample. *Child Development*, 91(5), 1681–1697.
15. Meadow, R., Mok, J. & Rosenberg, D. (2009). *ABC of Child Protection*. John Wiley & Sons.
16. Moustafa, A. A., Parkes, D., Fitzgerald, L., Underhill, D., Garami, J. K., Levy-Gigi, E. & Misiak, B. (2021). The relationship between childhood trauma, early-life stress, and alcohol and drug use, abuse, and addiction : an integrative review. *Current Psychology*, 40(2), 579-584.
17. Potthast, N., Neuner, F. & Catani, C. (2014). The contribution of emotional maltreatment to alcohol dependence in a treatment-seeking sample. *Addictive Behaviors*, 39(5), 949–958.
18. Puhovski, S., Karlović, A. i Buljan-Flander, G. (2004). Validacija upitnika o emocionalnom zlostavljanju. *Društvena istraživanja* 13(3), 555-578.
19. Reyome, N. D. (2010). Childhood Emotional Maltreatment and Later Intimate Relationships: Themes from the Empirical Literature. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 19(2), 224–242.
20. Riggs, S. A. (2010). Childhood Emotional Abuse and the Attachment System Across the Life Cycle: What Theory and Research Tell Us. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 19(1), 5–51.

21. Roje Đapić, M. i Buljan Flander, G. (2019). Prevencija emocionalnog zlostavljanja djece u visokokonfliktnim razvodima roditelja: Analiza stanja u Hrvatskoj. *Kriminologija & socijalna integracija*, 27 (2), 256-274.
22. Şenkal Ertürk, İ., Kahya, Y. & Gör, N. (2018). Childhood Emotional Maltreatment and Aggression: The Mediator Role of the Early Maladaptive Schema Domains and Difficulties in Emotion Regulation. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 1–19.
23. Taillieu, T. L., Brownridge, D. A., Sareen, J. & Afifi, T. O. (2016). Childhood emotional maltreatment and mental disorders: Results from a nationally representative adult sample from the United States. *Child Abuse & Neglect*, 59, 1–12.
24. Urbanc, K. (2000). Neke specifičnosti emocionalnog zlostavljanja djece i mladih. *Ljetopis socijalnog rada*, 7 (2), 183-196.
25. Van Harmelen, A.L., van Tol, M.J., Demenescu, L.R., van der Wee, N.J., Veltman, D.J., Aleman, A., van Buchem, M.A., Spinhoven, P., Penninx, B.W. & Elzinga, B.M. (2012). Enhanced amygdala reactivity to emotional faces in adults reporting childhood emotional maltreatment. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 8(4), 362-369.
26. Van Harmelen, A.L., van Tol, M.J., van der Wee, N. J. A., Veltman, D. J., Aleman, A., Spinhoven, P. & Elzinga, B. M. (2010). Reduced Medial Prefrontal Cortex Volume in Adults Reporting Childhood Emotional Maltreatment. *Biological Psychiatry*, 68(9), 832–838.
27. Waller, G., Corstorphine, E. & Mountford, V. (2007). The Role of Emotional Abuse in the Eating Disorders: Implications for Treatment. *Eating Disorders*, 15(4), 317–331.
28. Wright, M. O., Crawford, E. & Del Castillo, D. (2009). Childhood emotional maltreatment and later psychological distress among college students: The mediating role of maladaptive schemas. *Child Abuse & Neglect*, 33(1), 59–68.
29. Zovko Grbeša, A. i Sesar, K. (2021). Zlostavljanje i zanemarivanje u djetinjstvu, privrženost i razvoj mozga. *Medica Jadertina*, 51 (4), 383-392.

30. Ždero, V. (2005). Psihičko zlostavljanje i zanemarivanje djece u obitelji. *Ljetopis socijalnog rada*, 12 (1), 145-172.